

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО
Кафедра менеджменту**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Зав. кафедри менеджменту
д.е.н., професор
_____ С.А. Нестеренко
«___» _____ 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Організація управління в природоохоронній діяльності»
для здобувачів ступеня вищої освіти *«Бакалавр»*
зі спеціальності *101 «Екологія»*

Факультет агротехнологій та екології

2019– 2020 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Організація управління в природоохоронній діяльності» для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр» зі спеціальності 101 «Екологія» – Мелітополь, ТДАТУ, 2019 - 12 с.

Розробник: Сурженко Н.В., к.е.н., доцент

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри «Менеджмент»

Протокол № 1 від «27» серпня 2019 року

Завідувач кафедри «Менеджмент»

проф. _____ С.А. Нестеренко

Схвалено методичною комісією факультету АТЕ зі спеціальності 6.040106

"Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування" для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр»

Протокол №1 від «__» серпня 2019 року

Голова, доц. _____ О.В. Гранкіна

1 ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<u>Денна</u> форма навчання	
Кількість кредитів 5	Галузь знань 0401 "Природничі науки"	Обов'язкова	
Загальна кількість годин – 150 годин	Спеціальність: 101 «Екологія»	Курс	Семестр
Змістових модулів – 2		4-й	7-й
Тижневе навантаження: - аудиторних занять 2 год. - самостійна робота студента 2 год.	Ступінь вищої освіти: <u>«Бакалавр»</u>	Вид занять	Кількість годин
		Лекції	22 год.
		Лабораторні заняття	-
		Практичні заняття	22 год.
		Семінарські заняття	-
		Самостійна робота	106 год.
		Форма контролю: <u>екзамен</u>	

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою дисципліни є послідовне та всебічне формування знань щодо базових категорій організації природоохоронної діяльності, подальше поглиблення процесу пізнання теорії і практики організації управління охороною навколишнього природного середовища, дати майбутньому спеціалісту – екологу, на основі теорій організації та управління, цілісну уяву про екологічну діяльність як єдину систему та на міжнародному рівнях.

До числа основних **завдань** дисципліни відносяться вивчення теоретичних понять категорій організація управління та сучасних тенденцій їх розвитку у цій галузі знань; ознайомлення студентів з організацією ефективної взаємодії суб'єктів екологічної діяльності щодо раціонального використання і відновлення природних ресурсів, а також охорони навколишнього середовища; опанування методологічним апаратом організації управління в екологічній

діяльності; набуття здібностей для творчого пошуку напрямків удосконалення природоохоронної діяльності на локальному, регіональному та державному рівнях.

У результаті вивчення дисципліни **студент повинен:**

знати: сутність, зміст та завдання організації управління в природоохоронній діяльності та сучасні тенденції її розбудови; теоретичні основи організації управління; організації державного управління природоохороною діяльністю в Україні; міжнародний досвід в управлінні навколишнім природним середовищем;

вміти: використовувати методи науки і прийоми дослідження в організації управління; визначати об'єкти організаційно-правових форм господарювання; складати основні документи; аналізувати процеси і процедури організації управління; розробляти план діяльності з використанням методів організації та управління; здійснювати проведення первинного екологічного аналізу та розробку екологічної політики і екологічної програми; впроваджувати систему ISO 14000;

бути ознайомлений: із нормативно – законодавчою базою з питань, що вивчаються дисципліною, з перспективою та напрямками розбудови екологічної діяльності України.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Підсумковий модуль 1

Змістовий модуль 1. Сутність управління природокористуванням та охороною довкілля

Тема 1.1. Наукові основи організації господарської діяльності. Теорія організації. Поняття "організація". Аспекти "організації". Механізми суспільної організації. Господарська діяльність. Учасники відносин у сфері господарювання. Сфера господарських відносин. Господарсько-виробничі відносини. Організаційно-господарські відносини. Внутрішньогосподарські відносини. Розмежування відносин у сфері господарювання. Підприємництво. Елементи організації виробництва. Засоби виробництва. Первинною ланкою організації виробництва.

Тема 1.2. Методологічні засади організації управління. Організаційні відносини. Лінійна та функціональна форма організаційних відносин. Субординація і координація. Мета і задачі науки організація управління в екологічній діяльності. Головні елементи організації управління. Групи функцій в організації. Структура організації. Структурні організаційні відносини. Процесні організаційні відносини. Механізм дій і механізм використання закону. Роль законів в організації управління в екологічній діяльності. Принципи статистичного стану організації. Принципи динамічного стану організації. Загальні принципи (окрім специфічних)

Тема 1.3. Процеси і процедури організації управління. Процес управління, його зміст, основні характеристики. Ознаки управління як процесу.

Властивості процесу управління. Підходи до формування процесу управління. Класифікація управлінських операцій. Поділ управлінських операцій. Основні підходи до проектування оргструктур. Методи формування схем організаційних структур. Ефективність організації управління. Регламентування в системі управління. Функціональна матриця. Матрична схема повноважень по прийняттю рішень. Документограми і оргіграми. Завдання проектування організації управління. Нормативно-правові акти і положення. Нормативно технологічні регламенти. Організаційно – розпорядча документація. Положення про посади. Категорії посад.

Тема 1.4. Організація державного управління в екологічній діяльності України. Поняття функції державного управління в сфері екології. Розподіл і перерозподіл природних ресурсів. Облік природних ресурсів. Просторово-територіальний устрій об'єктів природи. Планування використання і охорони навколишнього середовища. Прогнозування, спостереження і інформування. Контроль. Екологічна експертиза. Рішення спорів. Служби охорони навколишнього середовища в Україні.

Тема 1.5. Організаційно-економічний механізм управління екологічною діяльністю. Фундаментальні складові управління екологічною діяльністю. Екологічні закономірності. Регулятивні закони. Екологічна політика. Екологічна програма. Основа управління екологічною діяльністю. Кадастри. Екологічні механізми. Функціональні механізми. Управління екологічною діяльністю. Класифікацію управління екологічною діяльністю за системними ознаками. Економічний механізм. Застосування ринкового економічного механізму. Складові організації управління екологічною діяльністю. Екологічної програми для Європи. Стратегічні завдання місцевих органів влади в сфері екологічної діяльності. Мета місцевого екологічного управління. Територіальна громада. Місцеві ініціативи. Екологічної компетенції місцевого самоврядування. Місцева екологічна політика та програма.

Підсумковий модуль 2

Змістовий модуль 2. *Організаційна структура управління природоохоронною діяльністю*

Тема 2.1. Компетенція органів управління в екологічній діяльності. Державні органів загальної компетенції. Законодавчі акти парламенту в сфері екологічної діяльності. Повноваження Рад національної безпеки і оборони України (РНБОУ) в сфері екологічної діяльності. Засоби реалізації Кабінетом Міністрів України своїх повноважень стосовно екологічної діяльності. Функції виконавчих органів сільських, селищних, міських рад. Структура органів державного управління спеціальної компетенції. Центральні органи виконавчої влади. Урядові органи державного управління із спеціальними повноваженнями. Повноваження Міністерства екології та природних ресурсів. Повноваження Державних служб, агентств, інспекцій, фондів в сфері екологічної діяльності України. Органи галузевої компетенції.

Тема 2.2. Організація служб охорони навколишнього середовища в

Україні. Структура системи спостережень за станом навколишнього природного середовища України. Компетенція міністерств і відомств України щодо об'єктів спостережень за екологічною діяльністю. Мережа спостережень міністерств і відомств.

Тема 2.3. Порядок проведення інспекторських перевірок по дотриманню природокористувачами вимог законодавства. Планування перевірок, їх види та механізм проведення. Особливості перевірки режимних об'єктів. Порядок здійснення контролю за охороною навколишнього природного середовища на промислових об'єктах. Методика перевірки об'єкту. Підготовка до перевірки. Перевірка повітря охоронної діяльності. Перевірка водоохоронної діяльності. Перевірка водоспоживання. Перевірка водовідведення. Потенційні джерела забруднення поверхневих і підземних вод. Аналіз водоохоронної діяльності. Оформлення результатів перевірки. Екологічний контроль сільськогосподарських об'єктів.

Тема 2.4. Міжнародна система екологічного управління (ДСТУ ISO 14000). Стандарти системи ISO 14 000. Вимоги стандартів ISO серії 14000 до системи управління навколишнім середовищем. Проведення первинного екологічного аналізу та розробка екологічної політики. Організація розробки та впровадження системи управління навколишнім середовищем. Планування екологічної діяльності. Розробка та впровадження системи управління навколишнім середовищем. Аналіз та вдосконалення системи управління навколишнім середовищем. Документальне оформлення системи управління навколишнім середовищем.

Тема 2.5. Мета, об'єкти та досвід розвитку екологічної сертифікації в Україні і європейських країнах. Екологічні вимоги європейського ринку і мета екологічної сертифікації. Сертифікація у відповідності з ISO 9000 та ISO 14000. Екологічна сертифікація підприємства. Мета екологічної сертифікації. Екологічна сертифікація в європейських країнах. Об'єкти системи екологічної сертифікації та її основні компоненти. Досвід розвитку екологічної сертифікації в Україні і сусідніх країнах. Основні компоненти системи екологічної сертифікації.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Номер тижня	Вид занять	Тема заняття або завдання на самостійну роботу	Кількість				балів
			годин				
			лк	лаб	сем. (пр.)	СРС	
<i>Змістовий модуль 1. Сутність управління природокористуванням та охороною довкілля</i>							
1	Лекція 1	Наукові основи організації господарської діяльності	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 1	Наукові основи організації господарської діяльності	-	-	2	-	2,5
	Самостійна робота 1	Робота на навчально-інформаційному порталі	-	-	-	7,6	1,6
2	Лекція 2	Методологічні засади організації управління	2	-	-	-	-

	Практичне заняття 2	Складання посадової інструкції інженера з охорони навколишнього середовища.	-	-	2	-	2,5
	Самостійна робота 2	Робота на навчально-інформаційному порталі	-	-	-	7,6	1,6
3	Лекція 3	Процеси і процедури організації управління	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 3	Складання посадової інструкції інженера з охорони навколишнього середовища.	-	-	2	-	2,5
	Самостійна робота 3	Робота на навчально-інформаційному порталі	-	-	-	7,7	1,7
4	Лекція 4	Організація державного управління в екологічній діяльності України	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 4	Організаційно-управлінські засади діяльності Міністерства екології та природних ресурсів України	-	-	2	-	2,5
	Самостійна робота 4	Виконання практичних завдань, робота на навчально-інформаційному порталі	-	-	-	7,7	1,7
5	Лекція 5	Організація державного управління в екологічній діяльності України	2	-	-	-	-
	Практична робота 5	Організаційно-управлінські засади діяльності Міністерства екології та природних ресурсів України	-	-	2	-	2,5
	Самостійна робота 5	Робота на навчально-інформаційному порталі	-	-	-	7,7	1,7
6	Лекція 6	Організаційно-економічний механізм управління екологічною діяльністю	2	-	-	-	-
	Практична робота 6	Організаційно-економічний механізм управління екологічною діяльністю	-	-	2	-	2,5
	Самостійна робота 6	Робота на навчально-інформаційному порталі	-	-	-	7,7	1,7
7-8	Самостійна робота	Підготовка до написання ПМК I	-	-	-	10	-
	ПМК 1	Підсумковий контроль за змістовий модуль 1	-	-	-	-	10
Всього за змістовий модуль 1 - 80 год.			12	-	12	56	35
Змістовий модуль 2. Організаційна структура управління природоохоронною діяльністю							
9	Лекція 7	Компетенція органів управління в екологічній діяльності	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 7	Організаційно-управлінські засади діяльності Державної екологічної інспекції України	-	-	2	-	3,0
	Самостійна	Виконання практичних завдань,	-	-	-	8	2,0

	робота 7	робота на навчально-інформаційному порталі					
10	Лекція 8	Організація служб охорони навколишнього середовища в Україні	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 8	Складання резюме	-	-	2	-	3,0
	Самостійна робота 8	Робота на навчально-інформаційному порталі	-	-	-	8	2,0
11	Лекція 9	Порядок проведення інспекторських перевірок по дотриманню природокористувачами вимог законодавства	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 9	Порядок проведення інспекторських перевірок по дотриманню природокористувачами вимог законодавства	-	-	2	-	3,0
	Самостійна робота 9	Робота на навчально-інформаційному порталі	-	-	-	8	2,0
12	Лекція 10	Порядок проведення інспекторських перевірок по дотриманню природокористувачами вимог законодавства	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 10	Порядок проведення інспекторських перевірок по дотриманню природокористувачами вимог законодавства	-	-	2	-	3,0
	Самостійна робота 10	Робота на навчально-інформаційному порталі	-	-	-	8	2,0
13	Лекція 11	Міжнародна система екологічного управління	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 11	Міжнародна система екологічного управління	-	-	2	-	3,0
	Самостійна робота 11	Робота на навчально-інформаційному і	-	-	-	8	2,0
14-15	Самостійна робота	Підготовка до написання ПМК 2	-	-	-	10	-
	ПМК 2	Підсумковий контроль за змістовий модуль 2	-	-	-	-	10
Всього за змістовий модуль 2 – 70 год.			10	-	10	50	35
Екзамен							30
Всього з навчальної дисципліни - 150 год.			22	-	22	106	150

5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 1

1. Теорія організації.
2. Регламентація процесу управління
3. Функціональний і структурний підходи в організації управління.
4. Екологічна політика, програми, стратегічні плани дій.
5. Сутність господарської діяльності.
6. Процес управління, його зміст, основні характеристики.
7. Служби охорони навколишнього середовища в Україні.
8. Методологія організації управління.
9. Базові основи управління екологічною діяльністю.
10. Організація громадського контролю.
11. Класифікація систем і механізмів управління екологічною діяльністю.
12. Організаційні відносини.
13. Система місцевого управління екологічної діяльності.
14. Методи організації процесу управління
15. Функції державного управління у сфері екології.
16. Елементи організації виробництва.
17. Організація громадського контролю.
18. Методи організації процесу управління

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ №2

1. Органи управління загальної компетенції.
2. Органи управління спеціальної компетенції.
3. Органи управління галузевої компетенції.
4. Структура системи спостережень за станом навколишнього природного середовища України.
5. Компетенція міністерств і відомств України щодо об'єктів спостережень за екологічною діяльністю.
6. Мережа спостережень міністерств і відомств.
7. Планування перевірок, їх види та механізм проведення.
8. Методика перевірки об'єкту.
9. Оформлення результатів перевірки.
10. Екологічний контроль сільськогосподарських об'єктів.
11. Стандарти системи ISO 14 000.
12. Вимоги стандартів ISO серії 14000 до системи управління навколишнім середовищем.
13. Проведення первинного екологічного аналізу та розробка екологічної політики.
14. Організація розробки та впровадження системи управління навколишнім середовищем.
15. Екологічні вимоги європейського ринку і мета екологічної сертифікації.

16. Об'єкти системи екологічної сертифікації та її основні компоненти.

17. Основні компоненти системи екологічної сертифікації

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.

Базова

1. Конституція України. - Х.: Фоліо, 1996. - 48 с.

2. Д. Диксон, Л. Скура, Р. Карпентер, П. Шерман. Экономический анализ воздействия на окружающую среду / Перевод с англ. А. Н. Сальникова, С. С. Шалыпиной. Научные редакторы перевода и авторы предисловия С. Н. Бобылев, Т. Г. Леонова, М. И. Сметанина. – М.: "Вита-Пресс", 2000. – 272 с.: ил.

3. Максименко Н. В., Задніпровський В. В., Клименко О. М. Організація управління в екологічній діяльності: Підручник для студентів екологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. – 340 с.

4. Максименко Н.В. Організація управління в екологічній діяльності: [підручник для студентів екологічних спеціальностей вищих навчальних закладів] Н. В. Максименко, В. В. Задніпровський, Р. О. Квартенко; вид. 3-тє, перероб. і доп. – Х. : ХНУ імені Каразіна, 2011. – 282 с. – (Навчально-наукова серія "Бібліотека еколога").

5. Лукьянчиков Н. Н. Экономика и организация природопользования: учебник для студентов вузов, обучающихся по направлению 521600 "Экономика" / Н. Н. Лукьянчиков, И. М. Потравный. – 3-е изд. перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 591 с. – (Серия "Золотой фонд российских учебников")

6. Редина М. М. Экономика природопользования. Практикум: Учеб. пособие / М. М. Редина, А. П. Хаустов. – М.: Высш. шк., 2006. - 271 с.: ил.

7. Шмандій В. М., Солошич І. О. Управління природоохоронною діяльністю: Навч. посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 296 с.

8. Бондар Л. О., Курзова В. В. Екологічне право України у запитаннях і відповідях. Навчальний посібник. – Харків: "Ксилон", 2006. – 245 с.

Допоміжна

1. Ансофф И. Стратегическое управление: Пер. с англ. - М.: Экономика, 1989.- 122 с.

2. Бондар Л. О., Курзова В. В. Екологічне право України у запитаннях і відповідях. Навчальний посібник. – Харків: "Ксилон", 2006. – 245 с.

3. Екологічний аудит: Підручник / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, В. М. Навроцький. - К.: Вища шк. 2000. - 344 с.

4. Екологічний менеджмент і аудит: Навч. посібник / С. М. Літвак та інші. – Друге видання. – К.: ВД "Професіонал", 2006. – 200 с.

5. Д.П. Іванюк, І.В.Шульга. Управління природоохоронною діяльністю: Навч. посібник. – К.: Алерта, 2007. – 368 с.

6. Комплект информационных материалов по теме: «Менеджер по экологическому контролю и безопасности производства». - Х.: Консалтинг, 1997.-311 с.

7. Организация управления в экологии. Программа и методические разработки. Сост. П.В.Максименко. - Харьков: ХГУ. 1997. -23 с.

8. Шмандій В. М., Солошич І. О. Управління природоохоронною діяльністю: Навч. посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 296 с.

9. Экология и экономика природопользования: учебник для студентов вузов, обучающихся по экономическим специальностям / Под ред. Э. В. Гирусова. – 3-е изд. перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 591 с. – (Серия "Золотой фонд российских учебников")

10 Постанова КМУ від 26.10.2001 №1430 «Про затвердження переліку платних послуг екологічного характеру, які можуть надаватися територіальними органами Міністерства екології та природних ресурсів».

11 Наказ Мінприроди від 30.01.2002 №46 «Про затвердження Порядку надання платних послуг екологічного характеру територіальними органами Міністерства екології та природних ресурсів».

12- Наказ Мінекоресурсів та Мінекономіки України від 15.03.2002 №110/73 затверджений в Мінюсте від 01.04.2002 за №323/6611 «Розміри плати за надання послуг територіальними органами Міністерства екології та природних ресурсів України».

7. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Література бібліотеки університету, кафедри.

Адреси сайтів в INTERNET за екологічною тематикою

1. <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.38445.0> - Наказ N 191 від 28.05.2009 Державної комісії України по запасах корисних копалин при міністерстві охорони навколишнього природного середовища України "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо структури і змісту розділів ТЕО з екологічного обґрунтування кондицій для підрахунку запасів нафти і газу" Інфодиск "Законодавство України".

2. <http://www.dgs.kiev.ua/kervnictvo-ta-struktura.html> - Керівництво та структура Державної служби геології та надр України.

3. http://www.vuzlib.net/eco_pr/4.htm - Економічна ефективність природоохоронних заходів.

4. http://buklib.net/component/option,com_jbook/task,view/Itemid,99999999/catid,127/id,3622/ - Л. І. Юрченко - Екологія. Навчальний посібник. –К.:Центр учбової літератури, 2009. - 304 с

5. <http://www.menr.gov.ua/content/article/9374> - Організаційна структура Мінприроди на 2012 рік

6. <http://www.menr.gov.ua/media/files/Zvit%202011.doc> - Про підсумки роботи міністерства та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра екології та природних ресурсів у 2011 році

7. zakon.rada.gov.ua/laws/show/454/2011 - Указ Президента України № 454/2011 від 13 квітня 2011 року "Про Положення про Державну екологічну інспекцію України"

8. search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U500_11.html – Указ Президента України від 23 квітня 2011 року N 500/2011 "Про Міністерство аграрної політики та продовольства України"

9. <http://www.zdn.gov.ua>. - Офіційний сайт Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Запорізькій області

10. <http://www.dei.zaporizhze.ua>. - Офіційний сайт Державної екологічної інспекції в Запорізькій області

11. <http://www.zdn.gov.ua/Derzh/> - Організаційна структура Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Запорізькій області.

12. <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-polozen-pro-teritorialni-organi-derzheko-doc78829.html> - Наказ Міністерство екології та природних ресурсів України N 429 від 04.11.2011 "Про затвердження положень про територіальні органи Держекоінспекції України"

13. <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-polozen-pro-teritorialni-organi-derzheko-doc78829.html> - Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України N 429 від 04.11.2011 "Положення про морські екологічні інспекції"

14. <http://www.menr.gov.ua/content/article/9374> - Штатний розпис Міністерства екології та природних ресурсів України

15. <http://www.consyst.dp.ua/ISO14000.htm> - Версии стандартів ISO 14001 и ISO 14004.

16. http://consultingsystems.com.ua/ISO_14001.html - Системы экологического управления. Стандарт ISO 14001:2005.

17. http://www.ukrcsm.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=127:-iso-14001&catid=63:2009-02-12-08-27-01&Itemid=87&lang=uk - Системы екологічного керування за ISO 14001 .

18. www.dgs.kiev.ua - Державна служба геології та надр України

19. <http://www.menr.gov.ua/content/article/45> - Історія української геологічної служби

20. <http://www.neia.gov.ua/nature/control/uk/index> - Державне агентство екологічних інвестицій України

21. http://ebk.net.ua/Book/law/getman_ekoru/part8/803.htm - Збори за забруднення навколишнього природного середовища і погіршення якості природних ресурсів.